

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE 27. DÖNEMDEKİ ESKİ GAZETECİ OLAN MİLLETVEKİLLERİNİN PERFORMANSLARINA YÖNELİK BİR ANALİZ

AN ANALYSIS ON THE PERFORMANCE OF FORMER JOURNALIST MEMBERS OF PARLIAMENT IN THE 27th TERM OF THE TURKISH GRAND NATIONAL ASSEMBLY

 Göksel BASMACI¹

¹ Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, gokselbasmaci@arel.edu.tr

Received / Alınma: 15.01.2025

Accepted / Kabul: 21.03.2025

ÖZET

Halk ve meclis arasında köprü olan milletvekilleri yurttaşların haklarının geliştirilmesinde ve ülkedeki sorunların çözülmesinde önemli bir role sahiptirler. Bu nedenle milletvekillerinden uzmanlık alanlarındaki sorunların çözümü için bir çaba ortaya koymaları beklenmektedir. Farklı alanlarda yetkinlikleri bulunan kişilerin seçilmesiyle oluşan mecliste eski gazeteciler de bu grubun önemli parçalarından biridir. Bu noktada gazeteci milletvekillerinin sahip oldukları yasama gücünü hangi doğrultuda kullandıklarını analiz etmek öneme sahiptir. Buna istinaden araştırmada eski gazeteci milletvekillerinin performansları incelenmiştir. Çalışmanın amacı eski gazeteci vekillerin medyadaki sorunların çözümü için mecliste nasıl performans sergilediklerini saptamaktır. Bu doğrultuda TBMM kaynaklarından elde edilen veriler çerçevesinde milletvekillerinin performansları; kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis araştırması önergesi, komisyon konuşması, meclis soruşturması önergesi ve genel kurul konuşması üzerinden analiz edilmiştir. TBMM'de 27. dönemdeki eski gazeteci olan milletvekillerinin yasama faaliyetleriyle sınırlandırılan çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, gazeteci kökenli milletvekillerinin medyanın sorunları karşısında yeterli ve etkili bir güç oluşturamadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçta milletvekillerinin siyasi partilerinin konumlarının, ideolojilerinin ve gazeteciliğe ilişkin bakış açılarının belirleyici olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Gazeteci, Gazetecilik, Medyada güncel sorunlar, Siyaset, Milletvekili.

ABSTRACT

As intermediaries between the public and the parliament, Members of Parliament (MPs) play an important role in improving citizens' rights and solving the country's problems. For this reason, MPs are expected to actively contribute to solving problems within their areas of expertise. Former journalists are also an important part of this group in the parliament, which is composed of individuals with diverse professional backgrounds. At this point, it is important to analyse in which direction journalist MPs use their legislative power. Accordingly, the study examines the performance of former journalist MPs, aiming to assess their effectiveness in addressing media related issues. To this end, the performance of MPs was analysed within the framework of the data obtained from the TBMM sources through legislative proposals, parliamentary questions, general discussion proposals, parliamentary research proposals, commission speeches, parliamentary investigation proposals and plenary speeches. The content analysis method was used in the study, which was limited to the legislative activities of former journalist deputies in the 27th term of the Turkish Grand National Assembly. As a result, it was found that the MPs of journalist origin were not able to form a sufficient and effective power against the problems of the media. It can be said that the positions of the MPs' political parties, their ideologies and their views on journalism are decisive for this result.

Keywords: Journalist, Journalism, Current Issues in Media, Politics, Members of Parliament.

1. GİRİŞ

Gazeteciler sahip oldukları güç sayesinde bir toplumun gündeminin şekillenmesindeki en temel aktörler arasında yer almaktadırlar. Kamunun aydınlatılması için çaba sarf eden gazeteciler halkın sorunlarını yetkililere, yetkililerin icraatlarını da topluma aktararak bir köprü görevi görmektedirler. Gazetecilerin bu yöndeki çabalarının yanında siyasete atıldıklarına da şahit olunmaktadır. Gazetecilerin partilere katılması etik bağlamda olumsuz nitelendirilse de bu ilişkinin medyanın lehine çevrilmesi bir kazanımı da beraberinde getirebilir. Öyle ki, eskiden gazeteci olan bir kişi milletvekili seçildikten sonra medyanın sorunlarının çözümü için aktif bir tutum ortaya koyarsa bu durum olumlu bir temsil gücüne de dönüşebilir. Mesleğin sorunlarının çözümü ve geliştirilmesi için aracı bir rol üstlenerek medya çalışanlarının daha iyi şartlara sahip olmasını sağlayabilir.

Buna istinaden araştırmada Türkiye'deki eski gazeteci milletvekillerinin meclisteki faaliyetlerine odaklanılmıştır. Araştırmanın amacı gazetecilerin milletvekili olduktan sonra mecliste medyanın sorunlarının çözümü için sergiledikleri performansı ortaya koymaktır. Buna göre vekillerin performansları; kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis araştırması önergesi, komisyon konuşması, meclis soruşturması önergesi, genel kurul konuşması üzerinden irdelenmiştir. Çalışma eskiden gazeteci olan milletvekillerinin performanslarını tespit etmesi ve Türkiye özelinde bu bağlamda yapılan ilk araştırma olması nedeniyle önemlidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 27. dönemdeki vekillerin faaliyetlerinin incelenmesiyle sınırlandırılan çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede tasarlanan araştırmada ilk olarak milletvekili kavramsal olarak ele alınmıştır. Daha sonra medya, siyaset ve gazetecilik arasındaki ilişki üzerinde durulmuş ve vekillerden çözülmesi için çaba sarf etmeleri beklenen gazeteciliğin güncel sorunlarına yer verilmiştir. Son olarak bulgular üç farklı tablo üzerinden analiz edilmiştir.

Türkiye'de bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında milletvekillerinin demografik ve sosyolojik özelliklerinin ele alındığı araştırmaların yoğun olduğu görülmektedir. Altan (2008), Demokrat Parti'nin iktidar olduğu 1950-1960 yılları arasındaki vekilleri sosyolojik çerçevede incelediği çalışmasında, TBMM'de çeşitli eğitim düzeyinden, yaştan, meslekten kişilerin yer aldığını vurgulamıştır. Açikel (2009), 1920-2007 yılları arasındaki milletvekillerini cinsiyet, seçildikleri il, yaş, eğitim durumu gibi kriterler bağlamında ele almış ve kapsamlı bir araştırma ortaya koymuştur. Gökçe (2011), 23. dönem milletvekillerini ele aldığı araştırmasında vekilleri eğitim, meslek, yaş, yabancı dil, cinsiyet değişkenleri üzerinden irdelenmiş ve milletvekillerin yaş oranının ve lisans/lisansüstü dereceli vekil sayısının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Nergiz (2020), 1945-1960 yılları arasındaki milletvekillerini Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti örneğinde ele alarak vekilleri mesleki dağılım, yaş, eğitim bağlamında analiz etmiştir. Arslan, Doğan ve Arslan (2020), 1950-2006 yılları arasında Mersin'deki vekilleri cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi ve meslek gibi demografik özellikler üzerinden incelemiştir.

Uluslararası çalışmalara bakıldığında genellikle milletvekili ve gazeteci ilişkilerine odaklanıldığı ve gazeteci kökenli vekillere ilişkin geniş bir alan yazın bulunmadığı görülmüştür. Mc Enteer (1991) tarafından yapılan bir çalışmada gazetecilikten milletvekilliğine geçiş yapan kişiler ele alınmış, bu kapsamda vekillerin deneyimleri üzerine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Van der Goot, Van der Meer, Vliegthart (2021) tarafından yapılan çalışmada politika alanında çalışan gazetecilerle siyasetçiler arasındaki etkileşim ele alınmış ve bu ilişkilerin haber üzerinde belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Van Dalen, Erik Albæk, de Vreese (2011) tarafından yapılan bir araştırmada dört farklı Avrupa ülkesindeki gazetecilerin siyasi tutumları ve haber arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Aeron Davis (2009) tarafından yapılan araştırmada siyasi kaynaklarla

gazeteciler arasındaki ilişkiye yer verilmiş ve bu doğrultuda gazetecilerle ve milletvekilleriyle görüşülmüştür. Davis (2007) tarafından yürütülen bir diğer araştırmada ise milletvekilleri ve gazeteciler gündemi belirlemeleri üzerinden ele alınmış, medyanın vekillere yardımcı olduğuna dikkat çekilmiştir.

Görüldüğü üzere milletvekillerine dair yapılan araştırmalar genel olarak demografik özellikler, gazeteci ve milletvekili arasındaki ilişkiler bağlamında incelenmiştir. Bu çalışmada ise daha önce Türkiye’de bir araştırma yapılmadığı için eskiden gazeteci olan milletvekilleri performansları üzerinden bir analize tabi tutulmuştur.

2. MİLLETVEKİLİ KAVRAMININ TANIMLANMASI VE VEKİLLİK KRİTERLERİ

19. yüzyılda siyasi partilerin ortaya çıkmasıyla siyasal olarak dönüşümler yaşanmıştır. Siyasi sistemin en temel yapılarından olan meclisler siyasal kararların alındığı ve yurttaşların temsil edildiği bir kurum olarak önem kazanmıştır. Bu noktada halk tarafından seçilen milletvekilleri demokrasinin en önemli aktörleri olarak öne çıkmıştır.

Yapılan seçimler sonucunda halk tarafından seçilen ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi kişiler milletvekili olarak tanımlanmaktadır (Parlatır, 2009, s. 1030; Çağbayır, 2007, s. 3224). Bir kişinin vekil seçilebilmesi için çeşitli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 75. maddesinin b bendinde kriterler şöyle belirtilmiştir:

On sekiz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir. En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerlikle ilişkisi olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, Resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.

Maddede görüldüğü üzere milletvekili seçilmek için bazı kriterler ve sınırlamalar getirilmiştir. Kamu adına önemli kararların alınmasındaki temsilciler olarak görevlerini icra eden vekillerin söz konusu kriterleri karşılaması gerekmektedir. Öte yandan her ne kadar yasal çerçeveye göre öyle olmasa da özellikle eğitim seviyesi milletvekilliğinden önce daha adaylık aşamasında önemli ölçütler arasındadır. Erikson & Josefsson’a (2019) göre yükseköğrenim gören vekillerin siyaseti anlama, yönetme ve siyasete aktif katılmaları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle milletvekillerin belirlenmesinde ve seçilmesinde eğitim derecesi önem arz etmektedir.

Eğitimle birlikte milletvekilinin tecrübeli olması ve bir alanda yetkinliğinin bulunması da önemli etkenler arasındadır. Sağlık, hukuk, eğitim, mühendislik gibi alanlardan yetkin isimleri kadroda bulundurmak isteyen partiler medyadaki deneyimli gazetecileri de kadrolarına dâhil etmektedir. Bu noktada eski gazeteci milletvekillerinin mecliste çeşitli misyonlarının bulunmasının önemli olduğunu belirtmekte yarar vardır. Medyanın sorunlarının çözümünde ya da daha iyi ortamın oluşturulmasında aktif bir çaba harcaması beklenen isimlerin nasıl bir yaklaşım içinde oldukları önem arz etmektedir. Ancak, gazeteci vekillerin rollerini incelemeden önce medya ve siyaset arasındaki ilişkinin ele alınması çalışma açısından yararlı olacaktır.

3. MEDYA, GAZETECİ VE SİYASET İLİŞKİSİ

Kamunun temel hizmet sistemlerinden olan medya ve siyaset en önemli güç unsurları arasında yer almaktadır. Her iki kurum da kamu adına hizmet vermekte ve toplumun yararı için çaba sarf etmektedir (Akdağ, 2020, s. 1173). Karşılıklılık temeline dayanan bu ilişkide medya alanındaki değişimler siyaseti, siyasi alandaki dönüşümler medyayı etkilemektedir. Söz konusu ilişkinin doğal getirisi olarak medya siyasi kaynaklara siyasiler de medyanın gücüne ihtiyaç duymaktadır (Arslan, 2004, s. 4).

Özgür bir toplum yapısının inşa edilebilmesi için medya sisteminin nasıl kurgulandığı ve siyasi isimlerle gazetecilerin nasıl bir ilişki içinde olduğu önemlidir. Güçlü çıkar ilişkilerinin olduğu ikili arasında her iki odak da bilgi akışına hâkim olmayı istemektedir (McChesney, 2003, s. 209). Meyer'e (2002, s. 74) göre siyasetçiler güçlerini pekiştirmek, eylemlerini meşru kılmak için medyayla ilişkilerini iyi tutmaya özen göstermekte ve devamlılıklarını sağlamak amacıyla çaba harcamaktadır. Demokratik toplumların yansması olan iletişim araçlarının toplum üzerindeki gücü ve kamuoyu oluşturmayı mümkün kılması söz konusu yaklaşımın oluşmasında etkilidir (Charon, 1993, s. 241).

Özünde demokratik sistemlerde ayrı olması gereken medya ve siyaset güçlü etkileşim içindedir. Bu alanlardaki aktörler ülkenin gidişatında, seçmen desteğinin kazanılmasında, siyasi alanda atılan adımların açıklanmasında ve algının oluşturulmasında temel bir role sahiptir (Piontek & Hordecki, 2014, s. 209).

Yürütme ve yasama erklerini temsil eden siyasilerin eylemlerini izleyerek kamuya aktarmakla yükümlü olan gazetecilerin bu noktada yurttaşlar ve milletvekilleri arasında köprü görevi görmesi önemlidir. Ancak bu durum gazetecilerle milletvekilleri arasında gayri resmi bir iletişimin oluşmasına neden olmamalıdır. Bu noktada gazeteci ve vekiller arasındaki ilişkinin standartlar çerçevesinde yürütülmesinin gerekliliğine dikkat çekmek gerekmektedir (Piontek & Hordecki, 2014, s. 211-215).

Medya ve siyaset arasındaki ilişkiyi daha sağlıklı bir şekilde irdeleyebilmek için gazeteciler ile siyasetçiler arasındaki etkileşimin incelenmesi önemlidir (Cook, 2005, s. 13). Gazetecilerle siyasetçiler yoğun etkileşim içindedirler. Siyasetçilerin bilgi toplamasına ve bilişsel süreçlerine katkı sağlayan gazeteciler çeşitli alanlardaki uzmanlıkları nedeniyle siyasi isimlere yardımcı olmaktadır. Ayrıca siyasetçilerin halka ulaşmasına da aracılık eden gazeteciler siyasetin temel aktörlerinden biri olarak görülmektedir (Davis, 2009, s. 203-207). Diğer politikacıların olaylar hakkında ne düşündüklerini aktaran gazeteciler milletvekillerinin iletişimi için de önemlidir. Bu yönüyle meclisi oluşturan üyeler için önemli bilgi kaynağı olarak görülen gazeteciler gündemin belirlenmesi ve anlaşılması için kritik bir role sahiptir (Davis, 2007, s. 182).

Gazetecilerin siyasi isimlerle ilgili haber yaparken ve iletişim içindeyken bazı kriterlere uyması önemlidir. Fer'e (2020, s. 3) göre, gazeteciler siyaset haberlerinde kamudan yana bir tutum içinde olmalıdır. Bunun için siyasetin çeşitli bileşenleriyle temas içinde olmalı ve olayları farklı görüşler üzerinden haberleştirmelidir. Verimli bir diyalog, tartışma ortamının sağlanması için önemli olan bu yaklaşıma gazetecilerin özen göstermesi gerekir.

Gazetecilerin siyasi haberlerde genel olarak tarafgir tutum içinde olduğu görülmektedir. İkili ilişkilerin güçlü olduğu siyasi isimlere ve partilere ağırlık vererek etik dışı bir yayıncılık ortaya koymaktadır. Van Goot (2021, s. 247), gazetecilerin siyasi ilişkilerinin güçlü olduğu kişileri öne çıkaran haberler yapmasının halkın siyasi alanda potansiyel güce dair yanlış bilgilendirilmesine

neden olduğuna dikkat çekmektedir. Bu tutum halkın manipüle edilmesini ve yurttaşların yanlış karar vermesini beraberinde getirmektedir. Demokrasiye ve gazetecilik ilkelerine aykırı olan bu yaklaşımdan gazetecilerin uzak durması önemlidir.

Sözeri'ye (2014, s. 70-81) göre, gazetecilik için en önemli kuralların başında gelen temas-mesafe ilkesi Türkiye'de basının ortaya çıkışından günümüze kadar bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Gazeteciliğin bir meslekten ziyade misyon olarak değerlendirilmesi ve çeşitli çıkarlar etrafında kurgulanması önemli bir problemdir. Siyaset ve gazeteciler arasındaki ilişki dönemin ruhuna uygun şekillenmiş ve gazetecilere iktidarın devamlılığını sağlamak gibi görevler yüklenmiştir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında baskın olan bu anlayış sonraki dönemlerde de devam etmiştir. 1980'li yıllarda sahiplik yapısındaki değişimler basının tekelleşmesini beraberinde getirmiş ve gazetecilerin siyasetle olan ilişkileri sermayenin çıkarlarına göre tasarlanmıştır. Söz konusu anlayış günümüzde de devam etmekte ve Türkiye'deki medya siyaset ilişkisi iktidarın çıkarları ve ekonomik kaygılar çerçevesinde şekillenmektedir.

Medya ve siyaset arasındaki karşılıklı çıkar ilişkisi her zaman devam etmiş ve dönemin ruhuna uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Bu ilişkinin kapsamı partilerin yapısına ve basın yaklaşımına göre değişiklik gösterse de özünde bir güç ilişkisinin olduğu söylenebilir. Medya ve siyaset arasındaki ilişkinin tartışılmasının ardından çalışmanın bu bölümünde önceden gazeteci olan milletvekillerinin rolünü ele almak araştırma açısından yararlı olacaktır.

4. MİLLETVEKİLİ OLAN GAZETECİLERİN MECLİSTEKİ ROLÜ

Medya ve siyaset arasında çok yönlü ilişki bulunmakta ve bu ilişki birçok konu üzerinde etkili olmaktadır. Siyasiler medyanın etkisinden yararlanarak faaliyetlerini sürdürürken medya profesyonelleri de siyasilerin gücünü arkasına alarak ayrıcalıklara sahip olabilmektedir. Hallin ve Mancini'ye (2004, s. 28) göre, medya ve siyaset arasındaki bağın en önemli göstergelerinden biri medyadaki isimlerin siyasi alanda da aktif olmayı tercih etmeleridir.

Gazetecilerin siyasete girmesi ve milletvekili olması geçmişten günümüze kadar devam eden bir durum olarak dikkat çekmektedir. Gazetecilikte oluşturmuş oldukları kamuoyu gücünü siyasi alanda da kullanan gazeteci vekiller siyaset ve gazeteciliğin yakın bağa sahip olduğunun kanıtları olarak görülebilirler.

Siyaset ve halk arasında köprü görevi gören gazeteciler önemli kanaat önderleri arasında yer almaktadır. Halkı gelişmeler hakkında haberdar eden gazeteciler söz konusu rollerinin yanı sıra farklı amaçlarla da milletvekili olabilmektedirler. Muradyan'a (2024) göre, kimi gazeteciler meclise girmeyi şöhret basamağı olarak görürken kimi gazeteciler ise doğrudan yapım süreçleri içinde yer almak istemektedirler. Özellikle yolsuzlukla mücadele etmek ve sorunları düzeltmek gibi amaçlarla meclise giren gazetecilerden bir bölümü idealist bir tutum içinde katkı sunmayı hedeflemektedir.

Gazetecilikten milletvekilliğine geçiş yapan isimler sahip oldukları iletişim yeteneğini mecliste etkili bir şekilde kullanmaları nedeniyle avantajlı bir konumda değerlendirilebilirler. Halkın ve meslek arkadaşlarının sorunları hakkında gazetecilikten gelen bilgi ve tecrübelerden yola çıkarak olumlu adımlar atmaları diğer vekillere göre daha yüksek olabilir. Buna ek olarak medya ve siyaset arasındaki ilişkiye hâkim olmaları da gazeteci kökenli vekilleri avantajlı bir konuma taşımaktadır. Ancak söz konusu rollerin aksine gazeteci vekillerin bir süre sonra çıkar çatışması yaşamaları da olasıdır. Öyle ki milletvekillerinin arkadaşlarıyla ve kurumlarıyla siyasi partileri arasındaki dengeyi sağlamada zaman zaman sorun yaşayabildikleri söylenebilir.

Nitekim gazetecilerin siyasete katılması tarafsızlıklarına engel teşkil ettiği için tartışmalı bir konu olarak dikkat çekmektedir. Öyle ki gazeteci milletvekili olduğu andan itibaren katıldığı partiye göre hareket etmektedir. Bu durum gazetecinin nesnel olması gerektiğinin önündeki bir engel olarak görülmektedir. Sözeri'ye (2018) göre bu ilişki gazeteciliğın temel ilkelerinden biri olan mesafe kuralına aykırılık teşkil etmekte ve çıkar ortamına zemin hazırlamaktadır.

Geçmiş yıllara bakıldığında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidar olduğu 27 yıllık dönemde gazete patronlarının milletvekili yapıldığı, 92 gazetecinin vekil olarak mecliste yer aldığı görülmüştür (Asker, 2017, s. 173-175). Sertel'e (1969, s. 201-205) göre bu gazeteciler baskı altında tutularak güdümlü basın ortamı inşa edilmiştir. Yasal düzenlemelerle basın denetim altında tutulurken, ilanlar ve milletvekilliği gibi ayrıcalıklarla gazetecilerle iktidarın arası iyi tutulmaya çalışılmıştır. Bu politikalar sonraki yıllarda da sürdürülmüş ve özellikle iktidar kendilerine yakın gazetecileri milletvekili yaparak gücünü pekiştirmeye çalışmıştır.

Öte yandan söz konusu milletvekillerinin medyaya ilişkin yapılan düzenlemelerde sınırlı bir rol oynadıkları görülmektedir. Vekillerin bağlılıkları siyasi partilerin politikaları etrafında hareket etmelerine neden olmaktadır. Meclisteki oturumlarda da bunun izleri görülmekte ve yürütülen tartışmalar tarafgir şekilde yapılmaktadır. Muhalefet partileri de sorunların ya da geliştirmelerin özünden çok iktidar karşıtlığı üzerinden hareket ettiği için verimli bir ortam oluşmamaktadır (Kurban & Sözeri, 2012, s. 20).

Ancak söz konusu ilişkiyi tersine çevirmek de mümkündür. Öyle ki vekillerin kamu yararını gözeten bir yaklaşım içinde olmaları olumlu ve demokratik bir temsili beraberinde getirecektir. Bu noktada milletvekillerinin hangi sorunlar çerçevesinde eylemlerde bulunacağı önemlidir. Şüphesiz gazetecilik alanında çözülmesi ve tartışılması gereken birçok sorun bulunmaktadır. Bunun için eskiden gazetecilik yapan vekillerin ortak bir hedef doğrultusunda hareket ederek sorunların çözümü için çaba sarf etmeleri önem arz etmektedir. Buna istinaden çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de çözülmeyi bekleyen medya alanındaki güncel sorunlara yer verilmiştir.

5. GAZETECİLİĞİN GÜNCEL SORUNLARI

Türkiye'de gazeteciliğın sorunlarına bakıldığında sahiplik yapısı, gazetecilerin hakları ve basın özgürlüğü gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Bunlarla paralel olarak dijital yayıncılığın gelişmesiyle birlikte çevrimiçi mecralarda da sorunların ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Öncelikle internet ortamlarındaki sorunlara bakacak olursak Freedom House'un 2022 yılındaki İnternette Özgürlük Raporu'na göre Türkiye özgür olmayan ülkeler kategorisinde yer almıştır. Raporda; sosyal medyaya yönelik çıkarılan yasa, muhalif ve bağımsız platformların içerik kaldırmaları için zorlanması, muhalif yayınların sansüre maruz bırakılması ve yurttaşlara hapis cezasının getirilmesi gerekçe olarak gösterilmiştir. Öte yandan özellikle iktidarı destekleyen trol ağlarının yükselişine ve gazetecilerin hedef gösterilmesine de dikkat çekilmiştir (Kanlı & Şener, 2022b, s. 25-26). Hazırlanan rapora bakıldığında, internet medyasında ciddi sorunların olduğu ve bağımsız gazeteciliğın yapılmasının zorlaştığı görülmektedir.

Bir diğer sorun ise yanlış ya da yalan bilginin yayılımını önlemek için yapılan bir düzenleme sonrasında ortaya çıkmıştır. Dezenformasyon ya da Sansür Yasası olarak da bilinen "Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan Kamu Barışına Karşı Suçlar bölümüne "Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma" suçu eklenmiş ve 1-3 yıl hapis cezası getirilmiştir (Kanlı & Şener, 2022b, s. 9). Yapılan düzenlemeyle gazetecilerle birlikte halkın da içerik üretmesinde birtakım güçlükler

ortaya çıkmıştır. Ayrıca yasada yanlış bilginin hangi değerler üzerinden ele alınacağı net bir şekilde ortaya konulmadığı için çeşitli tartışmalara neden olmuştur.

Kanlı ve Şener'e (2022a, s. 7-17) göre, basın ve ifade hürriyetinin iyileştirilmesi için adım atılmazken özellikle muhalif medya üzerinde yoğun bir baskı yaratılmış ve eleştirel yayın yapan basın kurumlarına cezalar verilmiştir. 2022 yılında RTÜK en fazla cezayı *Halk TV*'ye verirken, bu kanalı *TELE 1*, *KRT TV* ve *Fox TV* izlemiştir. Eleştirel yayınları nedeniyle çok sayıda ceza alan kanallara ilaveten Habertürk'e ve *Show TV*'ye de çeşitli cezalar verilmiştir.

Uluslararası Basın Enstitüsü'ne (2020, s.18) göre ise medyanın özerkliğini, çeşitliliğini ve güçlülüğünü sağlamakla yükümlü olan Bilgi Teknolojileri ve İletişimi Kurumu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Basın İlan Kurumu iktidarın güdümünde hareket etmektedir. Kamu adına siyasetleri denetlemekle yükümlü olan bu kurumlar hükümete göre şekillenmekte ve bu durum medyanın bağımsızlığına büyük zarar vermektedir.

Öte yandan gazetecilerin cumhurbaşkanına ve kamu görevlilerine hakaret suçları, halkı kin ve düşmanlığa yöneltmek ve devlet kurumlarını aşağılamak gibi suçlar gerekçe gösterilerek özgürlüklerinin kısıtlandığı da görülmektedir. 2022 yılında söz konusu nedenlerden dolayı 40 gazeteciye hapis cezası ve 318 bin lira tazminat cezası verilmiştir (Kanlı & Şener, 2022a, s. 9).

Bulut'a (2022, s. 17-18) göre, gazetecilerin yüzde 76,1'i özgür olmadıklarını ifade etmiştir. Özgür bir şekilde içerik ürettiklerini söyleyen gazetecilerin oranı ise yüzde 6,6 olarak görülmektedir. Gazetecilerin yüzde 61,2'si haberlerin sansüre uğradığını, içeriklerinin aşamalardan geçtiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra gazetecilerin yüzde 59,3'ünün yargılanma kaygılarının olduğu saptanmıştır.

Uluslararası Gazetecileri Koruma Komitesi'nin 2022 yılındaki raporuna göre, Türkiye en fazla gazetecinin hapiste olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Gazeteciler Cemiyeti'nin verilerine göre 43 gazeteci cezaevinde iken Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği'ne göre 64 gazeteci hapistedir (Kanlı & Şener, 2022a, s. 9).

İktidar tarafından gazeteciler hukuki süreçlere tabi tutulup yargılanırken bir yandan da ölüm tehdidi ve taciz gibi sorunlarla uğraşmaktadırlar (Institute, 2020, s. 14). Gazetecilere yönelik saldırılan her geçen zaman daha da arttığı süreçte meslek örgütleri şiddet faillerinin ceza alması için baskı yapsa da karşılık bulamamaktadırlar. Caydırıcı cezalarla saldırıların önlenmesi için verilen mücadelede yetkililer çözüm odaklı adımlar atmamaktadırlar. Özellikle yerel medyada çalışanlara yönelik şiddetin öne çıktığı dönemde çözüme dair tutumun olmadığı görülmektedir (Kanlı & Şener, 2022a, s. 7).

Bir başka sorun ise basın kartlarının çıkartılması ve yenilenmesi süreçleriyle ilgilidir. 2018 yılındaki değişiklikle birlikte basın kartları Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı üzerinden dağıtılmaya başlanmıştır. Gelişmelerden sonra muhalif gazetecilerin kartlarının bir yılı aşkın sürede yenilenmediği ve verilmediği gibi durumlara şahit olunmuştur (Sarıöz, 2020, s. 21). Bu durum gazetecilerin haber takiplerini zorlaştırmış ve basın emekçilerinin hür bir şekilde içerik üretmesine engel teşkil etmiştir.

Gazetecilerin ve gazeteci adaylarının alandaki güvencesizlikle ilgili sorunlarının olduğu da görülmektedir. Öyle ki sektördeki gazeteciler için bir belirsizlik ve güvencesizlik hâkimdir. Bir yandan siyasi baskılarla mücadele eden gazetecilerin sosyal haklar bağlamında da çeşitli haklardan yoksun oldukları ve bu nedenle meslekten uzaklaştıklarına şahit olunmaktadır (Bulut, 2022, s. 15-16). Yapılan araştırmalara göre Basın İş Kanunu çerçevesindeki gazeteci sayısının

azdır. Asgari ücretin altında maaşla çalışanlarla yoksulluk seviyesinde olan gazetecilerin uzun mesai yaptıkları da tespit edilmiştir (Kanlı & Şener, 2022a, s. 8).

Öte yandan gazetecilerin almış ücretlerdeki adaletsiz dağılım da bir diğer sorun olarak dikkat çekmektedir. Bulut'a (2022, s. 13) göre, kurumsal olarak üstte yer alan kişiyle en alttaki kişi arasında farklar vardır. Alt kademelerde sayısal olarak daha fazla kişi çalışırken bu grubun ücretlerinde ciddi yetersizlikler görülmektedir. Üst kademede az sayıda kişi olmasına rağmen bu kesimin oldukça yüksek ücretler aldıklarına şahit olunmaktadır.

Gazetecilikteki sorunlar nedeniyle maddi ve manevi yönden eksikliklerin olduğunu düşünen İletişim Fakültesi mezunları da başka alanlara yönelmektedir. İş bulma oranının düşük olduğu alanlardan olan gazetecilikte görülen sorun oldukça önemlidir (Narin, 2019, s. 26). Özdemir'e (2022, s. 6) göre, işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan gazeteciler haber değeri taşıyan bilgileri farklı mecralardan aktarmaya yönelmişlerdir. Ancak söz konusu mecralardaki belirsizlikler gazeteci adaylarının sektörden uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Öte yandan yerel yönetimle halk arasında aracı olan yerel basında da sorunlar görülmektedir. Ekonomik sorunlarla birlikte büyük bir çıkmaza giren kurumlar birleşme yoluna gitmişlerdir. Aynı zamanda 800 gazete ve 100 TV ekonomik sorunlar nedeniyle yayınlarına son vermek zorunda kalmıştır (Bayık, 2021, s. 22).

Söz konusu sorunlarla birlikte medya sektöründe çok çeşitli problemler görülmektedir. Bunların bir an önce çözülmesi daha sağlıklı medya ortamının oluşması adına önemlidir. Ancak bunun için patronlarla birlikte mecliste yer alan vekillerin samimi adımlar atması gerekmektedir. Bu noktada daha önceden medyada çalışan ve sonrasında vekil olan siyasi yetkililerin sorumlu bir çerçevede hareket etmesi öneme sahiptir.

6. YÖNTEM

Bu çalışmada eski gazeteci kökenli milletvekillerinin meclisteki faaliyetleri incelenmiştir. Amaç, vekillerin güçlerini hangi çerçevede kullandıklarını ve medyanın sorunlarının çözümü için nasıl performans sergilediklerini ortaya koymaktır. Bu yönüyle araştırma; *"Eski gazeteci milletvekilleri medyadaki sorunlarının çözümü için TBMM'de ne ölçüde faaliyet içinde bulunmuştur?"* sorusu üzerine temellendirilmiştir. TBMM'de 27. dönemde yer alan milletvekillerinin faaliyetleriyle sınırlandırılan araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

İçerik analizinde nesnel, ölçülebilir verilere erişmek için metin ve doküman gibi materyallerin kodlama ve kategori gibi bir sistem çerçevesinde analizi yapılmaktadır (Metin & Ünal, 2022, s. 273). İletilerin doğrulanabilir analizini sağlamak için kullanılan yöntemde nesnellik ön plandadır (Fiske, 1996, s. 176). Nitel ve nicel olarak ikiye ayrılan yöntemde, nicel analizde kelimelerin ve kavramların ne kadar kullanıldığına, nitelde ise verilerin etkileşim ve iletişim yönüne odaklanılmaktadır. Hangi türden bir yaklaşım olursa olsun içerik analizinde içeriğin kodlanması ve sınıflandırılması üzerinden analiz ortaya konulmaktadır (Gül & Nizam, 2021, s. 182).

Mevcut yöntem çerçevesinde bu bölümde TBMM'de 27. dönemde yer alan ve eski gazeteci olan milletvekillerinin medyanın sorunlarının çözümü için sergiledikleri performans; kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis araştırması önergesi, komisyon konuşması, meclis soruşturması önergesi ve genel kurul konuşması çerçevesinde irdelenmiş ve bulgular üzerinden bir analiz ortaya konulmuştur.

Etik Onay: Çalışma konusu etik kurul iznini gerektirmemektedir. Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder.

7. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamında elde edilen veriler ve oluşturulan kategoriler TBMM'nin resmi sitesinden alınmıştır (TBMM, 2023). Bu doğrultuda ilk olarak, partilerin ve milletvekillerinin dağılımına yer verilmiştir. Ardından kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis soruşturması önergesi, meclis araştırması önergesi, genel kurul konuşması ve komisyon konuşması başlıkları üzerinden konulara göre dağılım incelenmiştir. Son olarak aynı başlıklar çerçevesinde vekillerin mecliste medya alanına ilişkin gösterdikleri performans analiz edilmiştir.

7.1. Siyasi Partiler ve Milletvekili Dağılımı

Çeşitli meslek gruplarındaki kişilerin seçilmesiyle oluşan mecliste gazeteciler önemli bir grubu temsil etmektedir. Buna istinaden önceden gazeteci olan vekillerin siyasi partilere göre dağılımı ele alınmış ve toplamda kaç vekilin olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 1. Siyasi partilerin ve milletvekillerinin dağılımı

Ad Soyad	Parti
Ayşe Keşir	AK Parti
Hüseyin Yayman	AK Parti
Mustafa Canbey	AK Parti
Tülay Kaynarca	AK Parti
Yalçın Akdoğan	AK Parti
Yelda Erol Gökcan	AK Parti
Yıldırım Tuğrul Türkeş	AK Parti
Ali Öztunç	CHP
Atilla Sertel	CHP
Kadri Enes Berberoğlu	CHP
Tuncay Özkan	CHP
Utku Çakırözer	CHP
Yüksel Mansur Kılıç	CHP
Ömer Öcalan	HDP
Şevin Coşkun	HDP
Tayyip Temel	HDP
Erkan Haberal	MHP
Ahmet Şık	TİP
Tuma Çelik	Bağımsız

Kaynak: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Tablo 1'deki verilere göre 19 milletvekili eskiden gazetecilik yapmıştır. AK Parti 7 vekille ilk sırada yer alan parti olurken, bunu 6 vekille CHP, 3 vekille HDP, birer vekille MHP ve TİP takip etmiştir. Ayrıca bir bağımsız vekilin de gazetecilik geçmişinin olduğu tespit edilmiştir.

Söz konusu milletvekilleri genel olarak halk tarafından tanınan kişilerdir ve kamuoyu gücüne sahiptirler. Çeşitli alanlardaki uzmanlıkları ve popülerlikleri nedeniyle aday gösterilen ve vekil seçilen isimlerin gazeteciliğin sorunlarının çözümü noktasında gösterdikleri çaba önemlidir. Bu nedenle vekillerin genel ve medya özelinde performanslarının irdelenmesi gerekmektedir.

İncelemeleri yapmadan önce literatür bölümünde değinilen hususun bu dönemde de olduğuna dikkat çekmekte yarar vardır. Siyasi partiler halk tarafından önemsenen gazetecilerin mecliste olmasına özen göstermektedirler. Bu hem halka rahat ulaşmak hem de gazetecileri belli sınırlar içinde tutmak için önemli bir güç olarak değerlendirilmektedir. Özellikle iktidar olan AK Parti ve ana muhalefet olan CHP popüler gazetecilerin parti içinde olmasına ayrı bir önem vermektedir.

Nitekim söz konusu yaklaşım bu dönemde de görülmüş ve AK Parti en fazla gazeteci kökenli milletvekiline sahip olan siyasi parti olmuştur. Geçmişten günümüze kadar süregelen politikanın mevcut dönemde de değişmediğini söylemek mümkündür.

7.2. Milletvekillerinin Performanslarının Konulara Göre Genel Dağılımı

Milletvekilleri mecliste çeşitli girişimlerde bulunarak siyasete yön veren güçler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda eski gazeteci olan vekillerin meclisteki genel performansları medyaya ilişkin sergileyecekleri çaba için ipucu vermektedir. Bu nedenle vekillerin genel olarak mecliste neler yaptıklarını analiz etmek öneme sahiptir. Aşağıda milletvekillerinin performansları; kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis araştırması önergesi, komisyon konuşması, meclis soruşturması önergesi ve genel kurul konuşması üzerinden irdelenmiştir.

Tablo 2. Milletvekillerinin performanslarının konulara göre dağılımı

Ad Soyad	Parti	Kanun Teklifi	Soru Önergesi	Genel Görüşme Önergesi	Meclis Soruşturması Önergesi	Meclis Araştırması Önergesi	Genel Kurul Konuşması	Komisyon Konuşması	Toplam
Ahmet Şık	TİP	7	49	-	-	248	5	18	327
Ali Öztunç	CHP	21	279	2	-	811	113	79	1305
Ayşe Keşir	AK Parti	17	-	-	-	9	21	69	116
Atilla Sertel	CHP	27	668	6	-	915	49	311	1976
Erkan Haberal	MHP	46	1	-	-	83	9	4	143
Hüseyin Yayman	AK Parti	21	-	-	-	6	50	91	168
Kadri Enes Berberoğlu	CHP	15	1	1	-	53	8	10	88
Mustafa Canbey	AK Parti	47	-	-	-	15	38	39	139
Ömer Öcalan	HDP	14	244	3	-	887	82	13	1243
Şevin Coşkun	HDP	6	273	2	-	1059	60	15	1415
Tayip Temel	HDP	1	63	-	-	392	7	-	462
Tuma Çelik	Bağımsız	7	232	-	-	317	26	10	592
Tuncay Özkan	CHP	7	95	6	-	329	17	59	513
Tülay Kaynarca	AK Parti	86	-	-	-	24	39	18	167
Utku Çakırözer	CHP	45	159	5	-	1013	209	95	1526
Yalçın Akdoğan	AK Parti	7	-	-	-	3	3	-	13
Yelda Erol Gökcan	AK Parti	18	-	-	-	15	26	24	83
Yıldırım Tuğrul Türkeş	AK Parti	7	-	-	-	-	1	-	8
Yüksel Mansur Kılıç	CHP	9	76	2	-	288	13	26	414
Toplam		408	2140	27	-	6467	776	881	10.698

Kaynak: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Tablo 2’de verilerde, vekillerin 6467 meclis araştırma önergesi verdikleri görülmektedir. Ayrıca 2140 soru önergesi veren milletvekilleri 881 komisyon konuşması, 776 genel kurul konuşması yapmışlardır. 408 kanun teklifinde bulunan milletvekilleri, 27 defa ise genel görüşme önergesi vermişlerdir. Verilere göre, vekillerin genel bağlamda aktif olduklarını söylemek mümkündür. Ancak milletvekillerinin etkililik açısından ne denli güçlü oldukları da tartışmalıdır. Öyle ki kimi eski gazeteci vekiller önemli konularda yoğun bir emek harcarken bazı isimlerin çok az sayıda faaliyette bulunduğu tespit edilmiştir.

Çeşitli alanlarda 1976 faaliyette bulunan Atilla Sertel (CHP) bu alandaki en aktif vekil olarak öne çıkmıştır. Sertel’i toplam 1526 faaliyetle takip eden Utku Çakırözer (CHP) olmuştur. Ali Öztunç (CHP) ve Şevin Coşkun (HDP) da yine çok sayıda faaliyette bulunan milletvekilleri olarak dikkat çekmiştir. Yıldırım Tuğrul Türkeş (AK Parti) ise 8 faaliyetle en az girişimde bulunan gazeteci kökenli vekil olmuştur. Türkeş’i, 13 faaliyetle Yalçın Akdoğan (AK Parti) ve 83 faaliyetle Yelda Erol Gökcan (AK Parti) izlemiştir.

Ülkenin genel siyasetine yönelik atılan adımlarda muhalefetteki vekillerin aktif rol oynadıkları görülmüştür. İktidardaki gazeteci vekillerin ise daha pasif tutum içinde oldukları saptanmıştır. Bu noktada eski gazeteci vekillerin performanslarının partilerine göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Öyle ki AK Parti içindeki eski gazeteci milletvekillerinin performansı ile CHP’deki gazeteci vekiller arasında farklar bulunmaktadır. Bu durum iktidar ve muhalefet olma üzerinden açıklanabilir ancak bireysel çabaların da önemli olduğunu unutmamak gerekir.

7.3. Milletvekillerinin Medya Alanıyla İlgili Faaliyetlerin Dağılımı

Eski gazeteci olan milletvekillerinin hangi alanlarda girişimlerde bulunduğu irdelemenin ardından medya için ne doğrultuda çaba sarf ettiklerini saptamak önemlidir. Öyle ki bu isimlerin aktif bir şekilde çalışmalarını sorunların çözümü noktasında kritik önem teşkil etmektedir. Buna göre milletvekillerinin medyaya dair performansları; kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis araştırması önergesi, komisyon konuşması, meclis soruşturması önergesi, genel kurul konuşması üzerinden incelenmiştir.

Tablo 3. Milletvekillerinin medyaya ilişkin performanslarının dağılımı

Ad Soyad	Parti	Kanun Teklifi	Soru Önergesi	Genel Görüşme Önergesi	Meclis Soruşturması Önergesi	Meclis Araştırması Önergesi	Genel Kurul Konuşması	Komisyon Konuşması	Toplam
Ahmet Şık	TİP	-	-	-	-	7	-	-	7
Ali Öztunç	CHP	-	10	-	-	21	3	-	34
Ayşe Keşir	AK Parti	1	-	-	-	-	-	1	2
Atilla Sertel	CHP	1	68	-	-	21	3	14	107
Erkan Haberal	MHP	-	-	-	-	1	-	-	1
Hüseyin Yayman	AK Parti	1	-	-	-	-	2	55	58
Kadri Enes Berberoğlu	CHP	3	-	-	-	-	1	-	4
Mustafa Canbey	AK Parti	1	-	-	-	-	2	5	8
Ömer Öcalan	HDP	-	5	-	-	34	4	1	44
Şevin Coşkun	HDP	-	6	-	-	44	3	-	53
Tayip Temel	HDP	-	4	-	-	15	1	-	20
Tuma Çelik	Bağımsız	-	5	-	-	11	1	2	19
Tuncay Özkan	CHP	-	3	-	-	15	2	23	43
Tülay Kaynarca	AK Parti	1	-	-	-	-	2	-	3
Utku Çakırözer	CHP	5	27	-	-	30	18	20	100
Yalçın Akdoğan	AK Parti	-	-	-	-	-	-	-	-
Yelda Erol Gökcan	AK Parti	-	-	-	-	-	-	6	6
Yıldırım Tuğrul Türkeş	AK Parti	-	-	-	-	-	-	-	-
Yüksel Mansur Kılıç	CHP	1	17	-	-	4	1	15	38

Toplam	14	145	-	-	203	43	142	547
--------	----	-----	---	---	-----	----	-----	-----

Kaynak: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Tablo 3'te yer alan verilere bakıldığında milletvekillerinin medya ile ilgili 203 meclis araştırma önergesi verdikleri görülmektedir. Ayrıca 145 soru önergesi veren milletvekilleri, 142 komisyon konuşması gerçekleştirmişlerdir. Bunlara ilaveten vekiller 43 genel kurul konuşması yaparken 14 kanun teklifi vermişlerdir.

Medyanın sorunlarının çözümü için en yoğun çaba harcayan vekilin 107 faaliyetle Atilla Sertel (CHP) olduğu saptanmıştır. 100 faaliyette bulunan Utku Çakırözer'in (CHP) de medya alanıyla ilgili sorunların çözümünde etkin bir rol aldığı tespit edilmiştir. Tuğrul Türkeş'in (AK Parti) ve Yalçın Akdoğan'ın (AK Parti) ise medyaya dair herhangi bir faaliyette bulunmadığı görülmüştür.

Eski gazeteci olan milletvekillerinin önerge ve kanun teklifi verdikleri, üzerine konuşmalar ve tartışmalar yürüttükleri konulara bakıldığında, basın özgürlüğü sorunu ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte; nefret söylemi ve ayrımcılık, kadına şiddet, TRT, AA, Basın İlan Kurumu ve RTÜK kurumlarında yaşanan atama, maaş ve kadrolaşma gibi sorunlar, gazetecilere yönelik şiddet eylemleri, kitle iletişim araçları üzerinden pazarlanan ürünlerin halk sağlığına etkileri, kamu kaynaklarının reklamlar aracılığıyla medyaya aktarılması, kâğıda ilişkin çeşitli sorunlar, ulusal ve yerel medyadaki ekonomik sorunların tespiti ve çözümü, tutuklu gazetecilere ilişkin sorunlar, sinema çalışanlarının hak ihlalleri, gazete dağıtımındaki tekelleşme, siyaset, mafya ve gazeteciler arasındaki ilişkilerin araştırılması, sosyal medyada yalan/yanlış içeriklerin tespiti ve çözümü, Kahramanmaraş depreminde sosyal medyadaki kısıtlama gibi konularda girişimlerde bulunulmuştur. Söz konusu sorunların tespit edilmesi ve çözülmesi için muhalefetteki gazeteci vekiller çeşitli adımlar atmış olsalar da diğer partilerdeki vekillerle aralarında net bir uzlaşımın bulunmaması nedeniyle etkin ve kolektif bir güç oluşturamamışlardır.

Bu noktada siyasi partilerin pozisyonlarının ve olaylara yaklaşımının medyaya ilişkin tutumda temel bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle siyasi partilerin iktidar ve muhalefet pozisyonlarının temel belirleyiciler olduğu düşünülebilir. Medyaya dair atılan adımlarda iktidar-muhalefet karşıtlığı belirleyici olurken bunun yeni sorunları da beraberinde getirdiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Ancak gazeteci vekillerden tüm koşullarda mesleğin ilkeleri ve çıkarları çerçevesinde hareket etmeleri beklenmektedir. Bu nedenle gazeteci kökenli vekillerin meclisteki sorumluluklarını ve rollerini unutmamaları büyük bir öneme sahiptir.

8. SONUÇ

Bu araştırmada Türkiye'de eskiden gazeteci olan milletvekillerinin medyanın sorunları ya da geliştirilmesi için neler yaptıklarına ve meclisteki performanslarının ne yönde şekillendiğine odaklanılmıştır. TBMM'de 27. dönemdeki eski gazeteci kökenli milletvekillerinin faaliyetleriyle sınırlandırılan araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılarak üç farklı tablo üzerinden inceleme yapılmıştır. Bu doğrultuda milletvekillerinin performansları; kanun teklifi, soru önergesi, genel görüşme önergesi, meclis araştırması önergesi, komisyon konuşması, genel kurul konuşması ve meclis soruşturması önergesi üzerinden değerlendirilmiştir.

Bulgulara göre muhalefetteki vekillerin medyanın sorunlarının çözümü noktasında daha aktif bir tutum içinde oldukları saptanmıştır. Özellikle Atilla Sertel (CHP) ve Utku Çakırözer (CHP) öne çıkan vekiller olmuştur. Ancak bu milletvekillerinin azınlıkta olmaları nedeniyle çabalarının karşılık bulamadığını söylemek mümkündür. İktidar partisindeki milletvekillerinin eylemlerinin

düşük kaldığı, bazı vekillerin ise hiçbir faaliyette bulunmadıkları tespit edilmiştir. Bu durumu gerek siyasi gerekse gazetecilik bağlamında olumsuz temsil olarak değerlendirmek mümkündür. Meclise seçilen ve kamu adına temsilcilik görevini icra eden vekillerin aktif olmaları demokrasi adına önemlidir.

Sonuç olarak yapılan incelemelerde, 19 vekilden sadece birkaçının bu yönde çaba içinde olduğu, onların da güçlerinin sınırlı olması nedeniyle etkili gündem oluşturamadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte milletvekillerinin sorunlar karşısında ortak hareket edemedikleri görülmüş ve kararlarda partilerinin tutumlarının etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu noktada vekillerin partilerinin ideolojilerini de etken olarak değerlendirmek mümkündür. Her ne kadar vekillerin kişisel çabaları önemli olsa da temel unsurun partilerin konumlarında ve bakış açılarında gizli olduğunu unutmamak gerekir.

Ancak vekillerin medyanın sorunlarının çözülmesi için ortak hareket etmeleri ve gazeteciliğin temel değerlerini öncüleyen bir yaklaşım içinde olmaları öneme sahiptir. Öyle ki eski gazeteci olan vekillerden başta basın özgürlüğü olmak üzere, maddi ve manevi sorunlar karşısında daha aktif rol oynamaları beklenmektedir. Aksi takdirde mecliste yer alan isimler partilerine güdümlü bir çerçevede hareket etmek zorunda kalacak ve mevcut güçlerinden yararlanamayacaklardır. Bunun için mecliste yer alan gazeteci vekillerin gazeteciliğe ve halka karşı sorumluluk duygusu içinde hareket etmesi önem arz etmektedir.

Türkiye'nin uluslararası saygınlığına gölge düşüren bu sorunsalın yansımaları çeşitli raporlarda da görülmektedir. Öyle ki Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütünün 2024 yılı Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye, 180 ülke içinde 158. sırada yer almıştır. Bu sıralamanın daha iyi olması için eski gazeteci vekillerin çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Tüm sorunların temelini oluşturan bu verilerin demokratik ülkelerdeki seviyelere çekilmesinde eski gazeteci vekillerin meclisteki performansları belirleyici olacaktır. Ayrıca bu yaklaşım, Türkiye'nin küresel ölçekte daha demokratik bir seviyeye yükselmesi için de bir ön koşul olarak değerlendirilebilir.

Son olarak, bu çalışmada gazeteci kökenli vekillerin mecliste gazeteciliğin sorunlarına tutumu nicel bağlamda ele alınmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda gazeteci vekillerin hangi alanda faaliyetlerde bulunduğu, ne tür konularda önerge verdiği, komisyonlarda hangi sorunlara ilişkin çalışmalar içinde yer aldığı gibi konular ele alınabilir ve bu çerçevede nicel/nitel bir araştırma yapılabilir. Bu kapsamda tasarlanacak bir araştırmanın sorunsala ilişkin detaylı bir analiz ortaya koyması öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkel, F. (2009). *TBMM milletvekili veritabanı oluşturulması ve siyasal seçkin/milletvekilleri profili çalışması*. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu.
- Akdağ, M. (2020). Medya siyaset etkileşimi bağlamında Türkiye'de siyasetin medya alanındaki düzenlemeleri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(7), 1173-1197. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.724441>
- Altan, C. (2008). Türkiye'de 1950-1960 dönemi milletvekillerinin sosyolojik özellikleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 23-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4764/65456>

- Arslan, A. (2004). Medya-politika ilişkisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-8. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/150/150>
- Arslan, D. A., Doğan, F., & Arslan, G. (2020). *Mersin'de kentsel katılım ve Mersin milletvekillerinin sosyolojik analizi*. Mer Ak Yayınları.
- Asker, A. (2009). Gazeteci milletvekilleri (1920-1980). In K. Alemdar (Ed.), *Türkiye'de kitle iletişimi dün bugün yarın* (pp. 125-147). Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Bayık, Ş. (2021). Yerel basın kaderine terk edildi. 9. *Köy - Gazetecilik İçin Dayanışma*, 20-22.
- Bulut, Ç. K. (2022). *Gazetecilerin mesleki memnuniyeti 2022 araştırması sonuç raporu*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Charon, J. M. (1993). İletişim araçlarında devlet müdahalesi. In J. M. Charon (Ed.), *Medya dünyası* (O. Tatlıpınar, Trans.) (pp. 243-245). İletişim Yayınları.
- Cook, T. E. (2005). *Governing with the news: The news media as a political institution*. University of Chicago Press.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe sözlük*. Ötüken Neşriyat.
- Davis, A. (2007). Investigating journalist influences on political issue agendas at Westminster. *Political Communication*, 24(2), 181-199. <https://doi.org/10.1080/10584600701313033>
- Davis, A. (2009). Journalist source relations, mediated reflexivity and the politics of politics. *Journalism Studies*, 10(2), 204-219. <https://doi.org/10.1080/14616700802580540>
- Enteer, J. M. (1991). Changing lanes on the inside track: The career shuttle between journalism, politics and government. *Joan Shorenstein Barone Center Press, Politics, Public Policy*, 8, 1-13. <https://shorensteincenter.org/career-shuttle-between-journalism-politics-government/>
- Erikson, J., & Josefsson, C. (2019). Does higher education matter for MPs in their parliamentary work? Evidence from the Swedish parliament. *Journal of Representative Democracy*, 55(1), 65-80. <https://doi.org/10.1080/00344893.2019.1581077>
- Fer, S. (2020). Journalists and politicians: Communication in a democratic climate or mutual control? *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3633786>
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş* (S. İrvan, Trans.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gökçe, A. F. (2011). Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasal seçkinlerin sosyal yapılarının incelenmesi: 23. dönem milletvekilleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 69-84. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.142>
- Gül, S. S., & Nizam, Ö. (2021). Sosyal bilimlerde söylem ve içerik analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 181-198. <https://doi.org/10.30794/pausbed.803182>
- Hallin, D., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press.
- Institute, I. P. (2020). *Türkiyeli gazeteciler baskıların kısılcında: 6-9 Ekim 2020'de Türkiye'de gerçekleştirilen uluslararası basın özgürlüğü ortak misyonu*. International Press Institute.
- Kanlı, Y., & Şener, K. (2022a). *Medya izleme raporu 2022-1*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Kanlı, Y., & Şener, K. (2022b). *Medya izleme raporu 2022-2*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Kurban, D., & Sözeri, C. (2012). *İktidarın çarkında medya: Türkiye'de medya bağımsızlığı ve özgürlüğü önündeki siyasi, yasal ve ekonomik engeller*. TESEV Yayınları.

- McChesney, R. W. (2003). The problem of journalism: A political economic contribution to an explanation of the crisis in contemporary US journalism. *Journalism Studies*, 3(4), 299–329. <https://doi.org/10.1080/14616700306492>
- Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 273–294. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356>
- Meyer, T. (2002). *Medya demokrasisi* (A. Fethi, Trans.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Muradyan, V. (2024, January 16). Journalists to politicians: The transition from media to governance. *PartyParty*. <https://political.party/journalists-to-politicians-the-transition-from-media-to-governance/>
- Narin, E. (2019). Gazetecilik mezunları mesleklerini yapamıyor. 9. Köy – Gazetecilik İçin Dayanışma, 26–29.
- Nergiz, B. (2020). Türkiye’de çok partili döneme geçiş sonrası doğuda genel seçimler ve milletvekillerinin demografik özellikleri (1945–1960). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 473–501. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.560015>
- Özdemir, Y. (2022). Gazeteci adayları meslekten uzaklaşıyor. 9. Köy – Gazetecilik İçin Dayanışma, 6–7.
- Parlatır, İ. (2009). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Yargı Yayınevi.
- Piontek, D., & Hordecki, B. (2014). Journalists and politicians in television interviews after elections: A redefinition of roles? *Central European Journal of Communication*, 13(7), 209–224. <https://wuwr.pl/cejc/article/view/6756/6402>
- Sarıöz, D. (2020). Basın kartı muamması: Hedefte muhalif gazeteciler mi var? 9. Köy – Gazetecilik İçin Dayanışma, 21–23.
- Sertel, S. (1969). *Roman gibi*. Ant Yayınları.
- Sözeri, C. (2014). Dönüşen medya değişmeyen sorunlar. In S. Çoban & E. Arsan (Eds.), *Medya ve iktidar: Hegemonya, statüko ve direniş* (pp. 70–85). Evrensel Kültür Kitapları.
- Sözeri, C. (2018, May 19). Gazeteciler milletvekili olmalı mı? *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/yazi/81503/gazeteciler-milletvekili-olmalı-mi>
- TBMM. (2023, Aralık 12). 27. dönem milletvekilleri listesi. TBMM. <https://www.tbmm.gov.tr/milletvekili/liste>
- Van Dalen, A., Albæk, E., & de Vreese, C. (2011). Suspicious minds: Explaining political cynicism among political journalists in Europe. *European Journal of Communication*, 26(2), 147–162. <https://doi.org/10.1177/0267323111404841>
- Van Deer Goot, E., Van Der Meer, T., & Vliegthart, R. (2021). Reporting on political acquaintances: Personal interactions between political journalists and politicians as a determinant of media coverage. *International Journal of Communication*, 15, 229–251. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/15313/3317>

* * * * *

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada taraf olabilecek herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışma için herhangi bir kurum ya da kuruluştan finansal destek alınmamıştır. Gösterdikleri ilgi ve emekten dolayı Dicle Akademi Dergisi Editörlerine ve katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Etik Kurul İzni: Çalışma konusu etik kurul iznini gerektirmemektedir. Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazar beyan eder.

Katkı Oranı: Çalışma tek yazarlıdır.

* * * * *

EXTENDED ABSTRACT

In this study, the performance of former journalist MPs in the parliament was analyzed. The aim of the study is to determine how former journalist MPs perform in solving problems in the media. The study was limited to the legislative activities of former journalist MPs in the 27th term of the Turkish Grand National Assembly. Content analysis method was used in the study. The study is based on the question *"To what extent have former journalist MPs been active in the parliament to solve their problems in the media?"*. In this framework, firstly, the relationship between media, politics and journalism is discussed. Then, the current problems of journalism that the MPs are expected to make an effort to solve are included. Finally, the findings were analyzed through three different tables.

The data obtained and the categories created within the scope of the study were taken from the official website of the Grand National Assembly of Turkey. Accordingly, firstly, the distribution of parties and MPs is given. Then, the distribution by topics was analyzed under the headings of law proposal, parliamentary question, parliamentary question, parliamentary debate, parliamentary investigation, parliamentary research, plenary speech, and commission speech. Finally, the performance of MPs in the media field in parliament was analyzed under the same headings.

Looking at the distribution of political parties and MPs, 19 MPs used to work as journalists. AK Party was the leading party with 7 MPs, followed by CHP with 6 MPs, HDP with 3 MPs, MHP and TİP with one each. One independent MP was also found to have a journalism background.

A breakdown of MPs performance by subject shows that they submitted 6467 parliamentary research motions. They also submitted 2140 parliamentary questions, made 881 commission speeches and 776 plenary speeches. They submitted 408 parliamentary bills and 27 motions for general debate. According to the data, it is possible to say that MPs were active in general. Atilla Sertel (CHP), who was active in 1976 in various fields, stood out as the most active MP in this field. Yıldırım Tuğrul Türkeş (AK Party), on the other hand, was the least active journalist-oriented MP with 8 activities.

A breakdown of MPs performance on media reveals that they submitted 203 parliamentary research motions on media. In addition, MPs submitted 145 parliamentary questions and made 142 commission speeches. In addition, MPs made 43 plenary speeches and 14 legislative proposals. Atilla Sertel (CHP) was the MP who made the most intensive efforts to solve the problems of the media with 107 activities. Tuğrul Türkeş (AK Party) and Yalçın Akdoğan (AK Party) did not engage in any media-related activities.

According to the findings, opposition MPs were found to be more active in solving the problems of the media. Especially Atilla Sertel and Utku Çakırözer stood out. However, it is possible to say that since these MPs are in the minority, their efforts were not reciprocated. The MPs from the ruling party were found to be less active and some MPs did not take any action at all.

In conclusion, the analysis revealed that only a few of the 19 MPs made efforts in this direction and that they were unable to set an effective agenda due to their limited power. In addition, it was observed that MPs could not act jointly in the face of problems and it was concluded that their parties were influential in decisions. It can be said that the positions of the MPs' political parties, their ideologies and their views on journalism are decisive for this result.